# Autobiografski diskurs u Ispovijestima Aurelija Augustina

**Pavlović, Anita**

**Master's thesis / Diplomski rad**

**2015**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

*Permanent link / Trajna poveznica:* https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:374955

*Rights / Prava:* In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-03-28**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

*Repository / Repozitorij:*

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti

Anita Pavlović

# Autobiografski diskurs u *Ispovijestima* Aurelija Augustina

Završni rad

Mentorica: doc. dr. sc. Marica Liović

Osijek, 2015

**Sažetak**

Srednji vijek je druga temeljna epoha književnosti u kojoj se isprepleću antička i kršćanska kultura. Povjesničari književnosti određuju ga kao tisućljetno razdoblje od 476. godine, od pada Zapadnog Rimskog Carstva do 1453. kada je pod Osmanlijama pao Carigrad. Književna razdoblja i epohe ne motrimo kao monolitne cjeline koje možemo (i trebamo) motriti unutar određenih povijesnih događaja. Primjer diskrepancije između svjetonazorno-tematskoga kruga djela i vremena kada je nastalo, jest i djelo Aurelija Augustina. Jedna od misli koja se najčešće provlači kroz srednji vijek misao je o smrti. Misao o smrti potiče na razmišljanje o grijehu koje pak dovodi do ispovijedi. Tako se na pomalo  paradoksalan način zatvara krug od života prema smrti i od smrti prema životu. Jasno je to vidljivo iz *Ispovijesti* Aurelija Augustina koje predstavljaju i njegovu autobiografiju, ali još i više svjedočanstvo o njegovu životnom putu i obraćenju. Izgrađene su od kronikalnobiografskog i konfesionalnog modela koji ne samo da supostoje nego su i teško odvojivi jedan od drugoga.

**Ključne riječi**: Aurelije Augustin, autobiografija, *Ispovijesti*, konfesionalni i kronikalnobiografski model srednji vijek

SADRŽAJ

1. Uvod……...……...4
2. Pogled u srednji vijek……..……...…..5
3. Augustin i model *Ispovijesti*……..……10
3.1.Prirodno djetinjstvo……....12
3.2. Pad i izgnanstvo……....13
3.3.Lutanje i kriza……14
3.4.Ostale narativne figure i epizode……...15
4. Zaključak……..……..18
5. Literatura, predlošci i izvori ...……..……19

## 1. Uvod

Cilj je ovoga rada dati osvrt na autobiografski diskurs u *Ispovijestima* Aurelija Augustina. Zadatak je utvrditi kojem modelu autobiografije pripadaju te kako činjenica da prikazuju njegov život, s jedne strane, i ispovijedaju njegovu vjeru i grijehe, s druge strane, korespondira s tim modelom. Budući da je autobiografija žanr u kojemu autor piše o vlastitu životu, jedan od ciljeva ovoga rada jest utvrditi namjenu Augustinove autobiografije s obzirom na srednjovjekovnu poetiku kojoj pripada i svjetonazore onih u čijemu je vremenu nastala i njezina tvorca. Stoga će se u radu u poglavlju *Pogled u srednji vijek* najprije donijeti kratki osvrt na srednji vijek kao kulturnu i književnu epohu, a potom će se u poglavlju *Augustin i model* Ispovijesti analizirati Augustinov književni predložak s obzirom na njegov autobiografski diskurs.

## 2. Pogled u srednji vijek

Srednji vijek je druga temeljna epoha europske književnosti. To je najduža književna epoha koja traje čak cijelo jedno tisućljeće. Povjesničari srednji vijek smještaju u razdoblje od 476. godine pada Zapadnoga Rimskog Carstva pa do 1453. kada je pao Carigrad ili 1493. godine u kojoj je otkrivena Amerika. Neki povjesničari gornju granicu srednjega vijeka smještaju u 1517. godinu koja se uzima kao početak reformacije, a neki čak i u 18. stoljeće čiji je kraj obilježila Francuska revolucija. Povjesničari književnosti na srednji vijek gledaju kao na drugu epohu europske književnosti koja traje od polovine petog do polovine petnaestog stoljeća nove ere. Milivoj Solar navodi kako naziv srednji vijek nije najbolje izabrano ime za veliku književnu epohu jer uključuje pretpostavku da postoje samo dva važna razdoblja povijesti između kojih se smjestilo ono u sredini. Povijesna znanost takav je naziv preuzela zbog tradicije, a povijest književnosti njime se koristi uvjetno jer se dugo razdoblje od kraja starog vijeka pa do početka novog vijeka nije moglo ni shvatiti ni opisati onako kako je obavljeno daljnje svrstavanje, osobito europske, književnosti. Prepletanje antičke i biblijske mitologije jedno je od bitnih obilježja srednjovjekovne književnosti, ali jednako tako i stvaranja kulture izgrađene, s jedne strane, na temelju Biblije i kršćanstva te, s druge strane, na nasljeđu grčke i rimske kulture (Solar, 2003: 94, 95). Na početku srednjega vijeka zamjetna je vrlo živa i oštra borba između staroga i novoga na duhovno-političkom, a to znači i na književnom planu. *Tradicionalisti rimski pokušavaju zadržati pozicije, a kršćani osvajati nove radi novoga smisla života koji im daje njihova vjera*. (Čale i dr, 1977: 292)

Kroz tisućljetno razdoblje književnost srednjeg vijeka se mijenjala. Za razliku od antike promijenio se i prostor na kojemu su nastajala reprezentativna književna djela – prostor se znatno proširuje obuhvaćajući gotovo cijlu Europu. Srednji vijek se može opisati kao epoha procesa i to u najširem smislu te riječi. To je proces nastajanja književnosti zapadnog kulturnog kruga, ali u onom najširem smislu i proces nastajanja svjetske književnosti. S jedne strane to je proces prožimanja biblijske i antičke mitologije, a s druge pak strane to je i proces ujednačavanja i razjednačavanja. Budući da preuzimanjem kršćanstva mnogi narodi napuštaju svoja poganska vjerovanja i mitologiju, gradeći novu kulturu na temeljima kršćanstva, dolazi do ujednačavanja. Tako nastaju različite nacionalne književnosti kojima su kršćanska vjera i biblijska mitologija zajedničke točke. S druge strane upravo se u nastajanju različitih nacionalnih književnosti najbolje ogleda proces razjednačavanja u srednjem vijeku. Dok su latinski i grčki

bili jezici antičke književnosti i na određeni način držali njezino jedinstvo, u srednjem vijeku nastaju reprezentativna književna djela i na nacionalnim jezicima.

Latinski jezik ostaje jezik kršćanstva, ali u književnostima na nacionalnim jezicima postižu se vrhunska dostignuća. Nastaju uzori koji se prenose iz jedne nacionalne književnosti u drugu, ali i temeljna djela mnogih nacionalnih književnosti. Epoha je to kada nastaje, kako navodi Solar, onakva međunarodna i međujezična razmjena koja je postala kamen-temeljac u izgradnji svjetske književnosti. (Solar, 2003: 95, 96)

Srednjovjekovna europska civilizacija, kako ističe Solar, nipošto nije bila nadmoćna civilizacijama Kine ili Indije. Kina u srednjem svijetu predstavlja jednu od najvećih, najbogatijih, ali i najbolje uređenih država svijeta. Tijekom srednjega vijeka kineska kultura doživljava svoj procvat i najveći uspon. Primjerice, samo iz vremena vladavine dinastije Tang u devetom stoljeću sačuvano je pedeset tisuća pjesama više od dvije tisuće autora. Ne smije se izgubiti iz vida da danas *mnogi poznavaoci i znanstvenici tvrde kako je, primjerice, vrhunska svjetska poezija stvarana u Kini, pa i u Indiji i nešto kasnije Japanu, dok su se europske književnosti tek mukotrpno rađale u sukobima i prožimanjima različitih mitskih i religioznih izvora.* (Solar, 2003:96)

Filozofi, povjesničari i kritičari književnosti ne slažu se u potpunosti pri određivanju činitelja koji su doveli do rađanja europske, samim time na neki način i svjetske književnosti, u srednjem vijeku. Istodobni sukob i prožimanje različitih svjetonazora i načina života doveli su do znanstvenog, kulturnog i tehničkoga napretka, a samim time i do stvaranja srednjovjekovne europske civilizacije kakvu danas poznajemo. Nov način privređivanja u srednjem vijeku doveo je do gospodarstva koje više ne ovisi o trgovini robovima i koje postupno ostvaruje tehnički napredak. S druge strane, širenjem kršćanstva šire se i nova shvaćanja čovjeka i svijeta koja obogaćuju, ali i nekim segmentima i bitno mijenjaju antičko naslijeđe. Znanstvene i kulturne institucije omogućuju, najprije, očuvanje, a potom i nadgradnju antičkog naslijeđa koje u srednjem vijeku kreće novim smjerovima. S obzirom na to i društveno-političke okolnosti kršćanstvo uspostavlja novu znanstvenu disciplinu – teologiju. U sumrak antike kršćanstvo izlazi iz tame katakombi na svjetlost svijeta dobivajući status, najprije priznate i slobodne, a zatim i državne religije. Kršćanstvo se tako širi sve većim područjem Europe, ali još važnije, prihvaćaju ga svi obrazovani društveni slojevi. Nova znanost, razvijena u krilu kršćanstva izdiže se iznad mitskih vjerovanja bez obrazlaganja i postaje, kako to Solar navodi, razrađeno i razložito učenje. Teolozi se u razrađivanju svoje kršćanske filozofije najprije odriču naslijeđa antike, no poslije ga postupno sve više usvajaju nastojeći pronaći sintezu između ovih dviju tradicija te tako pomiriti

vjeru i razum. To pomirenje vjere i razuma najbolje se zrcali u samostanima. S jedne strane, to su mjesta duboke kontemplacije, molitve i sabranosti, a s druge strane postupno postaju rasadnici kulture. U samostanima se u početku razvija djelatnost prepisivanja i čuvanja rukopisne baštine, a potom polagano postaju središta književnog i znanstvenog stvaranja. Postaju obrazovna središta iz kojih će kroz srednjovjekovna stoljeća nicati škole, ali i razviti se prva sveučilišta. Za književnost je osobito važno što su u novouspostavljenom obrazovnom sustavu uspio zadržati dio antičkog obrazovnog sustava zasnovan na sedam slobodnih umijeća (*septem artes liberales*).[1] Osobito su se njegovala umijeća govora, pisanja i mišljenja koju su se proučavala na temelju uzora postavljenih u antici. Književnost srednjega vijeka nadahnjivala se kako na izvorima razrađenih učenja i vještina oblikovanja književnog djela, tako i na religiji i iskustvima iz raznolikih nacionalnih književnosti i predaja. *U srednjem vijeku, naime, osim književnosti obrazovanih postoji i vrlo jaka i djelatna tradicija usmene književnosti, koja pripada nepismenom i neobrazovanom narodu, ali koja čuva i neka iskustva, pa i umijeće jezičnog oblikovanja, sasvim različita od onoga što čini osnovicu kulture obrazovanih.* (Solar, 2003: 97) Tako se u srednjem vijeku isprepleću kulture pismenih i nepismenih, starih, poganskih, i novih vjerovanja djelujući jedna na drugu. (Solar, 2003: 95 – 98)

Predkršćanska i kršćanska kultura susreću se i povezuju u životu i djelu Aurelija Augustina. Iako rođenjem i životom kronološki pripada antici (354. – 430.), svojim svjedočanstvom i djelom Augustin pripada srednjemu vijeku. Filozof, teolog i crkveni otac Augustin rođen je 13.studenog 354. u Tagasti u Numidiji. Bio je sin rimskog dekuriona poganina Patricija i kršćanke Monike.

*U mladosti je prezirao vjeru svoje majke, bio je (kako je poslije o tome sudio) poganin, grješnik, razvratnik; tražeći spoznaju, gnozu, prionuo je uz dualistički maniheizam, kojega se osnovne ideje borbe dobra i zla zrcale i u njegovim budućim djelima. Ingeniozan govornik i stilist po prirođenu daru, duh koji neprestano analizira i traži, susreće se u Milanu s neoplatonističkim idejama koje će također naći odjeka u njegovoj potonjoj kršćansko-filozofskoj sintezi. Potaknut propovijedima milanskoga biskupa Ambrozija rasplet svojih unutrašnjih dilema nalazi u kršćanstvu, napušta govorničku službu i povlači se u tišinu pa se s 33 godine krsti u Milanu (u uskrsnoj noći 24/25. IV. 387).* (http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=4614, 25. lipnja 2015.)

[1] Sustav *septem artes liberales* (sedam slobodnih umijeća) razvijen je u kasnoj antici i činili su ga *trivium*, sastavljen od gramatike, retorike i dijalektike, i *kvadrivium*, sastavljen od aritmetike, geometrije, glazbe i astronomije.

Njegov opus s više od 90 djela pretežito crkvenog značaja vrlo je opsežan. Najčitanije i najprevođenije djelo su mu *Ispovijesti* koje predstavljaju njegovu autobiografiju i zorno prikazuju njegov put do prihvaćanja kršćanstva i obraćenja.

Kako u Augustinovim djelima, tako i u cijelom srednjovjekovlju snažan je odjek misli o smrti i posljednjem sudu. Smrt je neizbježna i stoji na kraju svakoga puta. Na kraju i dobrima i zlima, i mladima i starima, i bogatima i siromašnima i lijepima i ružnima ostaju samo prah i pepeo. Ostaje dim, (ne)ostaje ništa. Tek poslije toga slijedi eventualni raj, pakao ili čistilište. Misao o velikoj eshatologiji Sudnjega dana, prema kojoj će u posljednji dan svima biti izrečen konačni sud, kroz srednjovjekovna će stoljeća polako potiskivati misao o maloj eshatologiji prema kojoj se svaki život odmah po njegovu završetku isporučuje Božjem sudu. Srednji je vijek volio izreku *Mors omnia aequat*, a za Crkvu ona nije bila samo upozorenje o prolaznosti života, nego prije svega opomena da je posljednji sud konačan i neizbježan za sve. Mala *eshatologija sliku sveopćeg sudnjeg dana preobličava u pojedinačnu opomenu.* (Zlatar, 2000: 10) Tako upozorenje na neizbježnost smrti dobiva regulativnu funkciju u životu vjernika. U kršćanskom svjetonazoru ideje raja i pakla ne vežu se samo uz posmrtni život, nego i uz takozvani življeni život. Nauk da će Bog dobro nagraditi vječnom nagradom, a zlo kazniti vječnom kaznom, ne određuje samo život vjernika poslije smrti, nego i način na koji vjernik treba živjeti svoj ovozemaljski život. *Srednjovjekovlje je, iako možda nereflektirano (jer pritom nije osjećalo otpor), već interioriziralo osjećaje grijeha i krivice.* (Zlatar, 2000: 11) Potičući stvaranje osjećaja grijeha i krivice, poticao se i strah od života koji je nadvladavao strah od smrti. Misao o smrti usko je povezana s potrebom ispovijedanja pa se tako zatvara krug koji vodi od života do smrti i od smrti do života. Besjeda o smrti vodi do ispovijesti vlastita života, a u činu ispovijedanja svatko se pojedinačno oslobađa svojih grijeha. Pokajanje i rasterećenje od teškog bremena grijeha pojedinca čini pripravnim za konačni susret sa smrću, odnosno za posljednji sud. U ranokršćanskim zajednicama ispovijedanje grijeha bio je javan čin i tek se u srednjem vijeku počela uvoditi praksa intimnog ispovijedanja grijeha u tami ispovjedaonice. No, i u takvoj tajnoj i singulariziranoj ispovijedi vjernik nije bio individualiziran. Vjernik je, doduše, bio sam u ispovjedaonici, ali pred Bogom nije stajao kao individua, već kao tip, i ispovijedao je univerzalne, tipizirane grijehe, vjerujući da ispovijeda svoje grijehe. (Zlatar, 2000: 13)

Ispovijed je mogla biti usmena i u pisanu obliku. Odabir jedne ili druge ovisio je o motivaciji ispovjednika. Motivacija usmene ispovijedi utemeljena je u nadi da će osoba koja se ispovijeda postići osobno spasenje. Motivacija je pisane ispovijedi, kako navodi Zlatar, sličnija vrstama antičkih pohvalnih govora. Ispovijest se piše kako bi se preko nje proslavio Bog jer je

njezin autor već prije prošao put od sagrješenja preko spoznaje do pokajanja. On je već obavio svoju ispovijed i sada je čist i preobražen, svoj život daje kao svjedočanstvo za primjer drugima i da se u njemu proslavi milostivi Gospodin.

Philippe Aries u svojim *Esejima o istoriji smrti na Zapadu* piše o čovjekovoj spoznaji o posebnosti svoje biografije, a prema tome i osobe koja se događa pri pogledu koji čovjek baca na svoj život unatrag:

> *U punoj epohi makabristike, čovjek se nije bojao smrti ni manje ni više nego prije, samo je čas smrti smatrao kondenzacijom čitava života s cjelokupnim bogatstvom, kako zemaljskim tako i duhovnim. I tako je, pogledom koji je bacao unazad na svoj život, svaki čovjek stjecao svijest o posebnosti svoje biografije, a prema tome i svoje osobe*. (Aries u Zlatar, 2000 :8)

Kršćanska srednjovjekovna autobiografija u obliku ispovijesti udovoljava i zahtjevima koje od autora traži suvremena teorija. Ispovijesti udovoljavaju zahtjevima za istinom i povjerljivošću. (Zlatar, 2000: 5 – 21) Kao prva „moderna“ autobiografija *Ispovijesti* Aurelija Augustina udovoljavaju ovim zahtjevima.

## 3. Augustin i model *Ispovijesti*

Augustinove su *Ispovijesti*, kao djelo kojemu je glavna tema pripovijedanje o autorovu životu, prema žanrovskom određenju autobiografija što je vidljivo odmah na početku djela:

> *Ali ipak dopusti mi da govorim pred milosrđem tvojim ja, prah i pepeo (Post 18, 27); dopusti mi da govorim, jer evo govorim milosrđu tvome, a ne čovjeku koji mi se ruga.* (Augustin, 1973: 10)

Augustinova je namjera prikazati svoj život i još jedanput ispovjediti i prisjetiti se svojih grijeha, ali to čini na slavu Božju, a ne za slavu ljudsku. Stoga već na početku djela iskazuje Bogu pohvalu i zahvalu te Mu upućuje molitvu. Iako cilj Augustinovih *Ispovijesti* nije postići slavu među ljudima, ljudski je rod jedan od adresata kojima su one upućene. Budući da im je cilj pohvala Bogu, može se zaključiti da je njihov prvi adresat Bog. Ipak, ne treba zanemariti činjenicu da su *Ispovijesti* dane kao opomena cjelokupnom ljudskom rodu, skupini grješnika koji trebaju težiti obraćenju:

> *Kome ja to pripovijedam? Ne, dakako, tebi, Bože moj, nego to pred tobom pripovijedam rodu mome, rodu ljudskome, ma kako malen bio broj onih koji će doći do ove moje knjige. I čemu ovo? Da ja i tko god ovo čita mislimo iz kakve dubine treba da vapijemo k tebi (Pst 130, 1). A što je bliže tvojim ušima nego srce skrušeno i život po vjeri?* (Augustin, 1973: 33)

Obraćajući se Bogu, Augustin je onaj koji moli. On ne moli da dobije, nego da može dati, a u svemu se i iznad svega prepušta Božjem milosrđu:

> *Velik si, Gospodine, i hvale dostojan veoma (Post 145, 3); velika je tvoja snaga i mudrosti tvojoj nema mjere (Post 147, 5). I hvaliti te želi čovjek, sićušan djelić tvoga stvorenja, čovjek koji svuda sa sobom nosi svoju smrtnost, koji nosi sa sobom svjedočanstvo svoga grijeha i svjedočanstvo da se oholima protiviš (Jak 4, 6; 1 Pt 5, 5). Pa ipak te želi hvaliti čovjek, sićušan djelić tvoga stvorenja. Ti ga potičeš da traži radost hvaleći tebe, jer si nas stvorio za sebe i nemirno je srce naše dok se ne smiri u tebi. Daj mi, Gospodine, da znam i razumijem da li te prije treba zazivati ili hvaliti, da li prije poznavati ili zazivati.* (Augustin, 1973: 7)

*Ispovijesti* donose Augustinov životopis od rođenja do trenutka obraćenja koje čini prijelomni događaj u njegovu životu, ali i ne samo to. One su istodobno i njegova autobiografija i čin ispovijedanja vjere u milosrdnog Boga koji će oprostiti ispovjeđene i okajane grijehe.

Djelo je organizirano u trinaest cjelina,odnosno knjiga. U prvih deset knjiga zapisan je Augustinov životni put do obraćenja. Svoj život prikazuje u kratkim pričama koje su međusobno povezane motivom grijeha jer je i sam život niz grijeha, a ispovjedivši ih, Augustin dobiva nadu u iskupljenje i oprost. U posljednjim trima knjigama Augustin se osvrće na biblijsku *Knjigu Postanka*.

Iako govori o događajima iz vlastita života, Augustin ne stavlja težište na povijest svoga postojanja nižući životne događaje na dijakronijskoj vrpci. Prepričani su događaji temelj i oslonac za njegovu ispovijed koja će se odvijati na dva pola: ispovijed vjere i ispovijed grijeha, koji će se vrlo često toliko približiti da će se stopiti u jedno.

Andrea Zlatar navodi kako pojam *confessio* kao središnji pojam u kršćanskoj autobiografiji obuhvaća dvostruke tematske odrednice. U kršćanskim ispovijestima događa se *confessio lauda*[2] i *confessio pecata*.[3] Oba oblika ispovijedanja u djelu ravnopravno supostoje. Budući da jedan proilazi iz drugoga i da su jedan drugome uzrok, u djelu se ne može povući jasna granica njihova razdvajanja:

> *Hoću da se podsjetim na prošle svoje sramote i putene pokvarenosti duše svoje, ne zato što bih ih ljubio, nego da uzljubim tebe, Bože moj. Iz ljubavi prema tvojoj ljubavi činim to, dozivajući u pamet svoje preopake putove u gorčini svoga sjećanja, da mi ti postaneš sladak, slasti neprejevarna, slasti sretna i sigurna, ti koji si sabrao razderane dijelove moga bića kad sam se od tebe jedinoga okrenuo i iščezao u tisuću ispraznosti.* (Augustin, 1973: 31)

U Augustinovim *Ispovijestima* supostoje kronikalnobiografski i konfesionalni model pri čemu se oni međusobno ne isključuju. Ponesenim lirizmom autobiografskih *Ispovijesti* uz osebujnu osjećajnost i prodornu introspekciju, Augustin je ostvario intimnu dramu savjesti. Opisujući svoj život od rođenja do krštenja (knj, 1 – 9), sadašnjicu i slavljenje Boga u knj. 10 i viziju svemira i čovjeka u razmatranjima o stvaranju svijeta (knj. 11 – 13), u središte racionalnog neposredno je unio dotad nepoznatu silinu čuvstva: mutne tjeskobe, nadu i ljubav pomiješane s očajem i mržnjom, razdiranje sama sebe i izljeve neobuzdane radosti. (Čale i dr, 1977: 299)

[2] Ispovijed vjere.
[3] Ispovijed grijeha.

Model *Ispovijesti* možemo smatrati kronikalnobiografskim zbog činjenice da autor pripovijedajući o sebi donosi priču koja bi bila jednaka i da je ispričana i u trećem licu. Osim što ispunjava zahtjeve autobiografije za istinitošću i povjerljivošću, Augustinovo djelo slijedi i narativnu liniju „klasične“ biografije. On najprije piše o svom ranom djetinjstvu i školovanja, a potom ispovijedajući svoje grijehe iz mladosti, dolazi do svoga sadašnjeg trenutka kada je nov i obraćen čovjek.

*Književna je teorija izlučila iz* Ispovijesti *niz narativnih figura koje su postale tradicionalna mjesta kasnijih ispovjednih tekstova:*

1. *prirodno djetinjstvo*
2. *pad i izgnanstvo*
3. *lutanje*
4. *kriza*
5. *epifanija i konverzija*
6. *obnova duše*
7. *meditacija o sjećanju*
8. *problematiziranje vlastite religioznosti, nerijetko teoretiziranje nad teološkim pitanjima*. (Zlatar, 2000: 95)

### 3.1. Prirodno djetinjstvo

Svoje ispovijedanje Augustin započinjr odlazeći u razdoblje svoga djetinjstva. Augustin ne ispovijeda samo trenutke života koji su mu poznati iz prošlosti. Naprotiv, on se prisjeća i onoga što je nepoznato njegovu sjećanju i na tome Bogu zahvaljuje:

> *Dočekaše me, dakle, radosti ljudskoga mlijeka. Ni moja majka ni dojilje moje nisu napunjale svoja prsa, nego si mi ti preko njih davao hranu djetinje dobi po svojoj odredbi i bogatstvu svome koje je raspoređeno do dna svih stvari. Ti si i meni dao da ne tražim više nego što si mi davao, a dojiljama mojim da mi daju ono što si njima davao; rado su mi, naime, davale po usađenom nagonu ono što su od tebe u obilju primale. Nalazile su dobro u dobru koje mi je od njih dolazilo, ali ne baš od njih, nego preko njih: jer od tebe dolaze sva dobra, Bože, i od Boga moga sve moje spasenje*. (Augustin, 1973: 11)

Ispovijed svojih grijeha Augustin počinje spominjući se svoga djetinjstva i dječačke neposlušnosti:

> *Tko će me sjetiti grijeha djetinjstva moga? Jer nitko nije čist od grijeha pred tobom, čak ni dijete koje je preživjelo jedan dan na zemlji. Tko će me sjetiti? Možda koje sadašnje maleno djetešce, u kojemu mogu vidjeti ono čega se ne sjećam o sebi?* (Augustin, 1973: 13)

> *Gospodine Bože moj, griješio sam radeći protiv zapovijedi roditelja i učitelja svojih. Mogao sam, naime, poslije dobro upotrijebiti nauku, ma koja da je bila namjera s kojom su me moji gonili da je učim. Nisam, naime, bio neposlušan zato što bih izabrao nešto bolje, nego iz ljubavi prema igri*. (Augustin, 1973: 17)

### 3.2. Pad i izgnanstvo

Opisujući život svoj u mladosti Augustin se prisjeća svojega moralnog pada. Pripovijedajući o svojoj mladosti ispovijeda svoje grijehe kajući se zbog svojih niskih strasti i mladenačkih zloća:

> *Osmjelih se i podivljah u prevrtljivim i mračnim ljubavima; nestade moje ljepote i postadoh trulež u očima tvojim, dok sam se sviđao sebi i želio se sviđati očima ljudskim.* (Augustin, 1973: 31)

> *A što me je drugo veselilo doli da ljubim i budem ljubljen? Ali nisam se držao mjere od srca k srcu dokle dopire svijetla staza prijateljstva. Iz blatne požude puti i vrtloga mladosti pušile su se magle zamagljujući i zamračujući srce moje, te se nije mogla razlikovati vedrina čiste ljubavi od magluštine niske pohote. Jedno i drugo buktalo je izmiješano vukući moju slabu mladost preko strmina strastvenih želja i utapajući je u vrtlogu opačina*. (Augustin, 1973: 31)

Augustin žali zbog grijeha koje je počinio u mladosti iako tada nije bio u Božjoj milosti i nije ih mogao spoznati. Razdoblje svoje mladosti kao obraćenik doživljava kao razdoblje varljive sreće koja je proizašla iz vrtloga požude i strasti i zamagljenosti duše koja je uživala u opačinama.

### 3.3.Lutanje i kriza

Razdoblje u kojemu je tražio smisao svoga života pokušavajući ga dokučiti u filozofiji i manihejskoj sekti, Augustin u svom retrospktivnom pogledu na život smatra razdobljem svoje ludosti i zablude:

> *A iz daljine je nada mnom lebdjelo vjerno milosrđe tvoje. U kolike sam opačine malo-pomalo zapadao slijedeći svetogrdnu radoznalost, da me ona, kad tebe ostavim, dovede do ponora nevolje i zavodljive službe demonima kojima sam žrtvovao svoja zla djela.* (Augustin, 1973: 47)

> *Tako sam zapao među ljude pijane od oholosti, pretjerano putene i brbljave. U njihovim su ustima bile zamke đavolje i meka od ispremiještanih slogova tvoga imena i imena Gospodina Isusa Krista i Parakleta-Tješitelja našega, Duha Svetoga. Ta imena nisu silazila s njihovih usta, ali to je bio samo zvuk i prasak jezika, a srce je njihovo bilo prazno, bez istine.* (Augustin, 1973: 50)

> *Ja, naime, nisam poznavao druge stvarnosti koja uistinu postoji. I kao da me nešto podbadalo da pristajem uz one lude varalice kad su me pitali odakle zlo i je li Bog omeđen tjelesnim oblikom, ima li kosu i nokte i da li se pravednima mogu smatrati oni koji imaju mnogo žena najedanput, koji ubijaju ljude i žrtvuju životinje. Ta su me pitanja zbunjivala jer nisam poznavao stvari i kad sam odlazio od istine, meni se činilo da idem k njoj, jer nisam znao da je zlo samo odsutnost dobra sve do onoga stupnja kad više ničega nema. A odakle sam to mogao vidjeti, kad moje oči nisu išle dalje od tijela, a moj duh dalje od utvare?* (Augustin, 1973: 53)

To razdoblje obraćeni Augustin smatra razdobljem neznanja u kojemu je na pogrešnim mjestima i od lažaca tražio istinu budući da tada još nije upoznao Boga koji je sam po sebi ljubav i istina.

Osim manihejstva za obraćenog Augustina i filozofija i govorništvo predstavljaju lutanje kao i astrologija kojoj se u jednom dijelu svoga života bio priklonio:

> *Stoga nisam prestajao s pouzdanjem pitati za savjet one varalice koje nazivaju astrolozima, jer mi se činilo da oni ne prinose nikakve žrtve i da ne upućuju nikakve molitve nekom dugu radi proricanja.* (Augustin, 1973: 80)

Astrologija je bila još jedna od Augustinovih padova kojih se teško, ali na kraju ipak uspješno oslobodio.

### 3.4.Ostale narativne figure i epizode

Ipak, tolike suze Augustinove vjerne majke Monike nisu mogle ne uroditi plodom. Prateći kronološki svoj život, Augustin koristeći niz narativnih figura progovara o svojem obraćenju i prigrljivanju vjere. Taj dio *Ispovijesti* smješta između dva pola, između molitve i vjere koji su protkani refleksijama o vlastitoj vjeri i teoretiziranjem o teološkim pitanjima. U *Ispovijestima* Augustin često moli, moli da ostane odan Bogu, moli za roditelje, moli da još više uzljubi Boga:

> *Usliši, Gospodine, molitve moje (Ps 61, 2) da ne klone duša moja pod stegom tvojom i da ne klonem ja ispovijedajući tebi smilovanja tvoja kojima si me odvukao od svih najgorih putova mojih; da mi budeš sladak iznad svih zavodljivosti za kojima sam išao, da te uzljubim svom snagom i obuhvatim ruku tvoju svim srcem svojim pa da me ti izbavljaš od svake napetosti (Ps 18, 30) sve do kraja. Eto, neka tebi, Gospodine, Kralju moj i Bože moj (Ps 5, 3) služi što god sam kao dječak naučio korisno, neka ti služi što god govorim i pišem, čitam i računam, jer u vrijeme kad sam učio isprazne stvari ti si mi davao pouku i otpustio mi grijehe moje što sam ih počinio uživajući u onim ispraznim stvarima.* (Augustin, 1973: 22)

Promišljajući o svojim postupcima i grijesima, Augustin postupno u *Ispovijestima* razvija i svoj teološki nauk. Tako pokušava protumačiti značenje ljudskog djela u Božjim i u ljudskim očima:

> *Mnoga dakle djela za koja se ljudima činilo da ih treba osuditi bila su pohvaljena tvojim svjedočanstvom, a mnoga djela hvaljena od ljudi osuđuje tvoje svjedočanstvo. Često je naime drugačiji vanjski izgled čina, a drugačija namjera onoga koji ga čini zajedno s nepoznatim okolnostima vremena.* (Augustin, 1973: 57)

Neke su figure dodatno razrađene epizodama koje se uvode u kronološki slijed priče. Tako Augustin govoreći o svome rođenju govori i o Božjoj brizi i skrbi za njega tumačeći to kao prve Božje znakove za sebe:

> *Dočekaše me dakle radosti ljudskoga mlijeka. Ni moja majka ni dojilje moje nisu napunjale svoja prsa, nego si mi ti preko njih davao hranu djetinje dobi po svojoj odredbi i bogatstvu svome koje je raspoređeno do dna svih stvari. Ti si i meni dao da ne tražim*

*više nego što si mi davao, a dojiljama mojim da mi daju ono što si im davao; rado su mi, naime, davale po usađenom nagonu ono što su od tebe u obilju primale. Nalazile su dobro u dobru koje mi je od njih dolazilo, ali ne baš od njih, nego preko njih: jer od tebe dolaze sva dobra, Bože, i od Boga moga sve moje spasenje. To sam spoznao tek kasnije kad si mi to objavio preko unutarnjih i vanjskih darova svojih. Jer tada sam znao samo sisati i mirovati ako mi je što godilo, a plakati ako je što vrijeđalo moje tijelo. I ništa više.* (Augustin, 1973: 11)

Pišući o svom školovanju Augustin uvodi epizode o svojim učiteljima za koje se pokazuje da su uvijek bili loši i oslikava svoj odnos s njima. Neke su epizode posvećene njegovoj majci Moniki. Opisujući svoje djetinjstvo, iskorištava priliku i govori o majčinoj dobroti, a opis njezine smrti povod je da progovori o pobožnom i svetom životu koji je svetica vodila, utkavši u tu priču i epizodu o bračnom odnosu svojih roditelja u kojoj svoju majku karakterizira kao primjer dobre supruge koji su mnoge žene nasljedovale:

*Napokon, kad su mnoge ugledne gospođe, kojima su muževi bili blaže ćudi nego njezin, nosile čak tragove udarca na nagrđenom licu, pa su u povjerljivim razgovorima okrivljivale život svojih muževa, ona je njima predbacivala njihov jezik; kao u šali znala ih je opominjati: otkad su čule čitanje ženidbenog ugovora, trebale su ga shvatiti kao sredstvo kojim su postale sluškinje zato neka misle na svoj položaj i neka se ne dižu protiv svojih gospodara. One su se, znajući kako divljega muža podnosi, čudile što se nikada nije čulo niti po ikakvu znaku opazilo da je Patricije tukao svoju ženu ili da bi zbog kućne svađe bili u neslozi među sobom i jedan jedini dan.* (Augustin, 1973: 104)

Na sličan način uvodi epizode i kada pripovijeda o ostalim događajima svojega života. Iako je kronološkobiografska dimenzija *Ispovijesti* neupitna i iako je djelo bogato razrađenim narativnim figurama, bilo bi pogrešno promatrati ih samo kao pripovjedni tekst. One to nisu, jer Augustinova prvotna namjera nije pripovjediti nego ispovjediti.

Predrag Finci za autobiografiju piše da je osobno svjedočenje i da u njoj autor svjedoči o sebi i svom svijetu. Autobiografija izrasta iz psihološkog fenomena samosvijesti. *Pisanje o sebi je znak samosvijesti, znak zauzimanja stava o vlastitom činiti i biti, a svakako i samouvjerenosti koja dokazuje da osoba sama sebe najbolje poznaje.* (Finci, 2011: 709) Augustin u *Ispovijestima* svjedoči o sebi i o svome životu. Piše o svome *biti* i o svome *činiti* jer su *Ispovijesti confesio*

*fidei* i *confesio pecatorum*.[4] Autor autobiografiju donosi kao primjer života i nerijetko u njoj oslikava model života koji bi adresat trebao nasljedovati. Augustin se ispovijeda Bogu, ali pripovijeda čovjeku. Budući da cilj *Ispovijesti* nije pripovjediti nego ispovjediti, s pravom možemo ustvrditi i njihov konfesionalni model. Ispisujući svoj život Augustinu nije prvotna namjera pokazati što i tko je bio, nego se želi otuđiti od grešne prošlosti. Upravo se u tome Augustinove *Ispovijesti* razlikuju od moderne autobiografije u kojoj subjekt traga za vlastitom prošlošću na čijim temeljima želi izgraditi svoju sadašnjost. Namjera Augustinove autobiografije ne sastoji se u tome da potvrdi da život onakav kakav je bio nije bio valjan i da je imao lažni smisao. On je istodobno i svjestan da je njegov život bio smišljen i promišljen od Boga pa je tako i upravljan. S obzirom na sve navedeno, zaključujemo da se značenje Augustinove prošlosti poništava u korist sadašnjosti.

Na putu do svoga obraćenja Augustin prolazi trodijelnom stazom. Od sagrješenja preko spoznanja i skrušenja Augustin dolazi do blaženog života u kojemu uspijeva uzljubiti Boga kojemu ispovijeda svoju vjeru. Ispovijedajući svoju vjeru, Augustin Bogu izriče zahvalu, molitvu i pohvalu težeći ostati u ljubavi i milosti Njegovoj koju je iskusio:

> *Kasno sam te uzljubio, ljepoto tako stara i tako nova, kasno sam te uzljubio! A eto, ti si bio u meni, a ja izvan sebe. Ondje sam te tražio nasrćući na ta lijepa bića koja si stvorio, ja rugoba. Ti si bio sa mnom, a ja nisam bio s tobom. Mene su daleko od tebe držale one stvari koje ne bi postojale kad ne bi bile u tebi. Zvao si me i vikao, probio si moju gluhoću, zabljesnuo si, sijevnuo si i rastjerao moju sljepoću, prosuo si miomiris, a ja sam ga upio pa uzdišem za tobom, okusio sam pa gladujem i žeđam, dotakao si me i ja gorim za mirom tvojim.* (Augustin, 1973: 230, 231)

Augustin svoje *Ispovijesti* piše kako bi se u njima proslavio Bog jer je već prošao put od sagrješenja preko spoznaje do pokajanja. On je već obavio svoju ispovijed i sada je čist i preobražen, svoj život daje kao svjedočanstvo za primjer drugima i da se u njemu proslavi milostivi Gospodin.

[4] Ispovijed vjere i ispovijed grijeha.

## 4. Zaključak

Augustinove *Ispovijesti* su autobiografija u kojoj on svjedoči o svojem *biti* i *činiti*. Imaju kronikalnobiografski i konfesionalnu dimenziju koje se međusobno ne isključuju nego jedna drugu dopunjuju. Kronikalnobiografksa narativna linija prati Augustinov život, prema njegovu prisjećanju, od rođenja do trenutka obraćenja i krštenja. Konfesionalna narav *Ispovijesti* očituje se u njegovoj ispovijedi vjere i grijeha koje jedna drugu dopunjuju. Iako pripovijeda svoj život, Augustin primarno ispovijeda svoje grijehe i svoje vjeru. Adresat njegova djela je čitav ljudski rod iz kojega treba crpiti primjere za svoj vjerski život, ali adresat njegove ispovijedi je Bog koji mu je u svom planu i omogućio spasenje.

## 5. Literatura, predlošci i izvori

### Literatura


1. Curtius, Ernst Robert, 1998., *Europska književnost i latinsko srednjovjekovlje*, Zagreb
2. Čale, Frano i dr., 1977., *Povijest svjetske književnosti II*,Mladost, Zagreb
3. Kušar, Stjepan, 1996., *Srednjovjekovna filozofija*, Školska knjiga, Zagreb
4. Solar, Milivoj, 2003., *Povijest svjetske književnosti*, Školska knjiga, Zagreb
5. Zlatar, Andrea, 2000., *Ispovijest i životopis*, Zagreb


### Predlošci


1. Aurelije Augustin, 1973., *Ispovijesti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb


### Izvori


http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=4614

http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=4710